

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

1. V. tertia post mortem die, eaque dominica resurexit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorum resurrectione dilata usque ad finem mundi.

Ad secundum dicendum quod detentio coactionem quando importat: Christus autem nulla necessitate mortis tenebatur strictus, sed erat inter mortuos liber. Et ideo aliquandiu in morte mansit: non quasi detentus, sed propria voluntate quando iudicavit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostrae. Dicitur autem statim fieri quod sit brevis interpositio tempore.

Ad tertium dicendum, quod (sicut supra dictum est) Christus resurrexit circa diluculum illius die, scilicet tertia die, ad significandum, quod per suam resurrectionem nos ad lucem gloriae inducitur: sicut mortuus est a. u. sp. r. a. t. e. i. a. m. die, & recedente in tenebras, ad ostendendum quod per suam mortem destrueret tenebras culpe & peccati. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarum. Et sicut dicit Aug. in 4. de Trinitate, v. quae ad diluculum, quod Domini resurrectio de larata est ad tertium pertinet diem: quia Deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, ut per gratiam noui Testamenti, & participationem resurrectionis Christi audiremus: Fuisse aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino: insinuat nobis quodammodo, quod a nocte dies sumat initium: Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce in noctem: ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Et ita patet quod etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia resurrexisse, intelligendo de die naturali. Nunc autem cum diluculo surrexerit potest dici, quod tertia die resurrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quae causatur ex praesentia solis, quia iam sol incipiebat aerem illustrare: unde & Marc. ultimo dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole. Quod non est contrarium ei quod Ioann. 13. c. 14. inter dicit. Cum adhuc tenebrae essent, ut Aug. dicit in l. b. de consensu Evangelistarum: quia die surgente reliquiae tenebrarum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux. Quod autem dicitur Marc. ultimo Orto iam sole, non sic accipiendum est, tanquam iam sol ipse videretur super terram, sed tanquam de proximo aduenire in haec partes.

li. 4. c. 6. ante med. tom. 3.

l. 3. c. 14. inter pr. & mo. t. 4.

COMMENTARIUS.

Dvo includuntur in titulo articuli, scilicet, an fuerit continens resurrectionem Christi differri usque ad tertium diem, & an fuerit conueniens non ultra differri, & cum ex fide constet, utrumque factum esse, constat etiam utrumque fuisse conueniens: tamen ratio praecipua propter quam fuit conueniens, non est eadem in utroque puncto. Nam dilationis usque ad tertium diem tota ratio sumitur ex parte nostri, scilicet ut nobis satis constaret de veritate mortis Christi. Et hac ratione ut potissima usus est D. Thomas, eamque eleganter tractat Athanasius lib. de Incarnat. Verbi, dicens. Ut mortuum esse suum corpus doceret, non priusquam triduanum cadaver esset exstiterit. At vero propria ratio accelerationis, seu non maioris dilationis resurrectionis ab intrinseco sumi potest ex dignitate ipsius Christi: Nam hoc ipso quod nobis non erat necessaria dilatio, erat illi statim debita resurrectio, ut supra dictum est. Et ideo D. Thomas in prima ratione solum probauit dilationem usque ad tertium diem sufficientem fuisse, ut de veritate mortis constaret, ut inde concluderet fuisse conueniens, statim fieri resurrectionem. Addit vero alias congruentias allegoricas, & mysticas. Adiungere vero possumus ex Atha. supra aliam rationem moralem. Ne quispiam (inquit) obijceret ipsum non idem, sed aliud corpus circumferre, ea de causa vltra tridui moram non passus est, neg. eos, qui ipsum audierant de resurrectione promittentem, in longum distulit: sed cum adhuc propemodum verba illa in eorum auribus ob-

Ad tertium, quod die tertiae resurrexerit, Athanas.

D. Thom.

Athanas.

streperent, oculique eius speciem retinerent, intra tridui spatium, quod plura quam mortuum erat, immortale, & incorruptibile omnibus ostendit, quo intelligeretur, illud non imbecillitate naturae, cum Verbum in eo domicilium suum haberet, extinctum fuisse, sed ideo extinctum, ut mors vivibus nostri saluatoris Iesu Christi aboleretur. Addit Leo Papa ser. de resurrectione; Christum Dominum breuiasse tridui moram, & ex primo tantum partem nouissimam, ex tertio vero partem duntaxat accepisse primam, Neurbatoris discipulorum animos longa aestuando cruciaret. Praeterea Gre. Nyss. orat. 1. de resurrectione, in hoc triduo dicit operatum fuisse Christum multa & eximia virtutis opera, & praesertim destruxisse, quidquid mali in humano genere Lucifer ab initio mundi molitus fuerat, ideoque tam breui tempore hoc totum perfecisse, ut suae virtutis specimen ostentaret, quia non tarda gratia est, non longo circuitu tantum bonum confectum fuit. Postea adiungit rationem aliam mysticam, quae in eo videri poterit.

Leo Papa.

Greg. Nyss.

Argumenta D. Thomae explicabuntur disputatione sequenti.

DISPUTATIO XLVI.

In tres Sectiones distributa.

De tempore resurrectionis Christi.

Um ex Euangelio constat Christum paulo post mortem resurrexisse, non oportet quaestionem mouere de anno, aut mense, in quibus resurrectio contingit. Constat enim eodem anno, & mense, quo & mortem accidisse. Vnde cum ostensum sit in medio primi mensis lunaris mortuum fuisse cum annum ageret trigessimum quartum, mensisque illius quartum, constat idem esse de resurrectione dicendum. Igitur disputandum superest de die, & hora, simulque explicandum erit, quomodo intelligendum sit resurrexisse tertia die, & iacuisse in sepulcro, ac fuisse in corde terrae tribus diebus, & tribus noctibus. Non disputabo autem, an resurrectio Christi facta sit in instanti, necne? Quia nihil addendum occurrit, quae de resurrectione in communi dixi, & videri possunt etiam dicta de conceptione Christi. Nam eo modo, quo ibi diximus conceptionem factam esse in momento, sciendum est de resurrectione, est enim eadem ratio.

SECTIO I.

Utrum Christus tertia post mortem die, eaque dominica resurrexerit.

Dvos errores inuenio negantium CHRISTVM resurrexisse die Dominico. Primus est Armenorum, qui anteposcentes hoc tempus aiunt, Christum surrexisse die Sabbathi, ut referunt Castrus verbo resurrectio, hae. ref. quarta ex Guidone Carmelita, & Prateolus Ver. Armeni. numer. vigesimo secundo. Hos autem necesse est vel negare Euangelium dicens, Christum resurrexisse tertia die, vel negare Christum mortuum esse feria sexta, quod perinde feret est. Nam hoc etiam satis aperte in Euangelio habetur, ut supra diximus. Secundus error est eorum, qui postponentes hoc tempus dicunt Christum resurrexisse feria secunda in fine, aut in initio tertiae, ut omnino iuxta corticem litterae verum sit, Christum tribus diebus, & tribus noctibus fuisse in sepulchro, & in corde terrae. Haec sententia sequitur aperte ex opinione eorum, qui asserunt Christum iacuisse in sepulchro septuaginta duabus horis. Quam docuit Alcinus lib. de diuinis offic. cap. de

Castr. Guid. Prateol.

Alcinus. cap. de

cap. de cena Domini, nisi fortasse metaphorice lo-
quutus sit, & improprie eam tamen sententiam pro-
prie, & in rigore explicatam defendit Paul. Foro-
sempronienfis, in secunda p. Paulina, li. 3. & 2. vt re-
fert Marcellus lib. de horis canonicis, cap. 50. Qui
maximè illam confirmat: quia totum illud tempus
fuit necessarium, vt veritas mortis Christi eiden-
ter, & sine vlla tergiversatione probaretur. Quia se-
pe solent infirmi, qui mortui apparent, post septua-
ginta horas dare signa vitæ, ergo non satis compro-
batur aliquod corpus esse mortuum, in quo nullum
signum est corruptionis, aut factoris, si ante trans-
actos tres dies naturales integros, viuum reperi-
tur.

Christus ante
die dominicæ
non re-
surrexit.

Dicendum verò est primo, Christum non resur-
rexisse ante Dominicum diem. Hanc conclusionem
consent esse de fide antiores supra citati, & ad mini-
mum est tam certa, quam est certum Christum mortu-
um esse feria sexta, quod supra diximus esse certis-
simum. Probatur, quia de fide est Christum non re-
surrexisse ante diem tertium, ipse enim prædixerat
se resurrecturum tertia die, Mat. 20. Qui autem desi-
gnat diem, in quo aliquid futurum est, satis affirmat
id non esse futurum ante illum diem. Vnde alij Eu-
angelistæ expressius dicunt, eum prædixisse se resur-
recturum post tres dies, Marc. 9. & idem colligitur
ex Mat. 12. & 16. & Luc. 11. ac denique in symbolo ha-
bemus, *Resurrexisset tertia die*, quod nullo sensu posse
esse verum, si die proximè sequenti post mortem
surrexisset. Et præterea ex narratione Euangelista-
rum euidenter constat, Christum non resurrexisse
die proximè sequenti post mortem suam (vt ex eo-
rum lectione patebit, & in sequentibus explicabi-
mus) ergo non potuit resurgere ante Dominicum
diem. Quia inter diem mortis Christi, & diem Do-
minicæ sequentem tantum vna dies intercessit, cum
demonstratum in superioribus sit, Christum
feria sexta diem obiisse suum. Deniq; ratio, seu con-
gruentia supra adducta hoc confirmat: quia oportu-
differri resurrectionem vltra diem vnum. Et hoc
supponunt omnes Patres, qui illa ratione vtuntur,
aliquos quos citari afferemus.

Matth. 20.

Marc. 8.
Matth. 12. &
16.
Luc. 11.
Symbol.

Christus die
dominicæ re-
surrexit à
mortuis.
Matth. 28.

Secundo dicendum est, Christum Dominum sur-
rexisset die Dominica, neque amplius suam resurre-
ctionem distulisse. Conclusio est certa, quæ probatur
primo ex Euangelio. Nam Matth. vltimo, dies in
qua Christus resurrexit, vocatur *prima Sabbathi*. Vbi
nomine *Sabbathi* potest intelligi vel tota hebdoma-
da, ita vt idem sit, *prima Sabbathi*, quod prima dies
hebdomadæ, quæ est Dominica. Nam dies Sabbathi
erat septimus hebdomadæ, in quo Deus requieuit.
Potest etiam significare proprium diem Sabbathi,
& hoc modo nihil significare potest *prima Sabbathi*,
nisi primam diem post Sabbathum. Et hæc est com-
munior interpretatio. Nam Hebræi à die Sabbathi
tanquam à solenni ceteros dies hebdomadæ ap-
pellabant, videlicet *primam Sabbathi, secundam Sab-
bathi, &c.* Quod etiam notauit Beda lib. de ratione
temporum, capit. 6. Vnde Augustin. quia in titulo
Psalm. 23. dicitur, *In prima Sabbathi*, exponit de Re-
surrectione Domini. *Quæ prima* (inquit) *Sabbathi fa-
cta est, qui iam dies Dominicus dicitur.* In titulo vero
Psalm. 80. vbi dicitur, *In quinta Sabbathi*, & in titulo
Psalm. 93. vbi dicitur, *In quarta Sabbathi*, exponit de
feria quinta, & feria quarta hebdomadæ. Et fortas-
se in priori notatur dies, in quo Christus Sacramen-
tum Eucharistiæ instituit, de quo in illo Psalm. 80.
habetur sermo: in posteriori verò notatur dies, in
quo Christus traditus, atque ea ratione pati incepit.
Nam Psalmus ille est de patientia. Et eodem modo
exponit Hieron. Psalm. 93. diem quartam Sabbathi,
& in titulo Psalmi 47. *Prima* (inquit) *Sabbathi fecit lu-
cem: prima Sabbathi resurrexit lux Christus.* Et confir-
matur ex Marco capite vltimo dicente: *Et cum tran-
sisset Sabbathum, Maria Magdalene, &c.* Vbi perspicuè

Prima Sab-
bathi quid.
Beda.
Aug.
Psalm. 23.

Psalm. 80. & 93.

Psalm. 47.
Hieron.
Marc. 16.

A dicit, die proximè sequenti post Sabbathum Chri-
stum non esse inuentum in sepulchro, eo quod iam
surrexisset. Post Sabbathum autem, dies proxima
est Dominica, ergo cum ostensum sit, non resurre-
xisse sabbatho, necessario efficitur die Dominica
surrexisse. Et idem est sensus Euangelistæ Lucæ, qui
in fine cap. 23. de mulieribus concludit. *Et Sabbatho*
*quidem siluerunt: cap. autem 24. incipit, Vna autem Sab-
bathi valde diluculo, &c.* Et eodem modo loquitur
Ioannes cap. 20. Nam more Hebræorum vna poni-
tur pro prima, *Gen. 1. Factum est vesper, & mane dies*
vnus, id est primus.

Lu. 23. & 24.

Ioann. 20.
Gen. 1.

Secundo probatur hæc veritas ex perpetua Ec-
clesiæ traditione, quæ hunc diem semper venerata
est propter Christi Domini resurrectionem, vt ex ip-
so nomine *Dominici diei* constat. Ita enim appella-
tus est à Domino, cuius resurrectioni fuit consecra-
tus, quod quidem nomen fuisse huic diei impositum
à tempore apostolorum, constat ex illo Apocal. 1.
Fui in spiritu in Dominica die. Vnde Aug. serm. 251. de
tempore, *Dominicum diem* (inquit) *Apostoli & Apo-
stolici viri ideo religiosa solennitate habendam sanxerunt,*
quia in eodem Redemptor noster à mortuis resurrexit.
Quis, ideo Dominicus appellatur, vt in eo tantum diuinum
*cultus seruamus, dantes diei huic honorem, & reueren-
tiam propter stem resurrectionis, quam habemus in illa.* Et
inferius addit, hunc diem esse solennem in Scriptu-
ris. Quia in eo creati sunt angeli, & elementa mun-
di, & prima Lux, manna in deserto datum est, & Spi-
ritus Sanctus de coelo descendit. Et sermon. 154. alia
multa mirabilia numerat eodem die facta. Ac fere
similia habet Leo Papa epist. 31. ad Diofcorum, ca. 1.

Dies domini
ca. vnde di-
ctum.

Apocal. 1.
Augustin.

C In hac (inquit) die mundus sumpsit exordium, in hac per
resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita accepit
initium. Et infra inquit in eadem die ingressum
fuisse Christum ad Apostolos ianuis clausis, & in-
fufflasse, atque dedisse illis Spiritum Sanctum, & in
eadem postea descendisse in linguas igneis eundem
Spiritum Sanctum à Christo promissum. Hæc autem
ex Apostolorum traditione manasse, constat
ex Clemente lib. 7. Constitutionum, cap. 31. & 36. &
ex Iustino Apol. 2. in fine, vbi commemorat, soli-
tissimum fuisse Christianos in die Dominica, quam diem
solum appellat, conuentus facere, quia in ea Christus
resurrexit. Idem colligitur ex Ignatio Epist. 5. ad
Trallian. Athan. optime, oratione in illud dictum.
*Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, Hier. in 4. cap. ad
Galat. Gregor. lib. 11. Epist. 3. & ex alijs Patribus
passim, multa quoque congerit VValdenfis de Sa-
cramentalibus, cap. 40. Propter quæ Beda lib. de ra-
tione computi, cap. 17. & libro de ratione temporum
cap. 45. & Ambrosii super Psalm. 47. in principio, ne-
gant licere viro Catholico dubitare, quin Christus
Dominica die resurrexerit.*

Leo Papa.

Clem. Papa.
Iust. Mart.

Ignat.
Athena.
Hieron.
Greg. Papa.
VValdenf.
Beda
Ambrosij.

Vltimo potest adhiberi congruentia ex supra di-
ctis in commentario articulo 2. Quia Christi mors
non debuit amplius differri, quam necessarium fuit
ad veritatem mortis declarandam: ad hoc autem
sufficiens fuit, vt vsque ad tertium diem in monu-
mento maneret. Quod enim dicebat Paulus Mil-
deburgensis, de septuaginta horarum spatium, & in-
certum est, & quamuis interdum posset accidere,
hominem viuum iacere, quasi mortuum toto illo
tempore absque vilo signo vitæ: tamen in homine,
qui tot sustinuerat tormenta, atq; lethalia vulnera
acceperat, id erat impossibile. Vnde, quibus non
sufficeret quadraginta horarum spatium in signum
& testimonium veræ mortis neque mille horæ suf-
ficerent. Non ergo oportuit resurrectionem ampli-
us differri.

Ex quo colligitur, quando in Scriptura dicitur,
Christum surrexisse die tertia, intelligendum esse de
die tertia inchoata, non verò finita. Quia cum mor-
tuus fuerit feria sexta iam exeunte, si ante resurre-
ctionem fuissent tres dies integri transigendi,
non

non potuisse die Dominica resurgere. Quapropter, cum in alijs locis dicitur resurrexisse post tres dies, intelligendum est de diebus inchoatis, sicut intelligitur illud Luc. 2. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer*, id est, cum dies octauus aduenisset, & in eodem cap. *Post triduum inuenerunt eum*, id est, tertio die. Sic ergo in presenti, in illis tribus diebus computandi sunt duo extremi, vnus mortis & alter resurrectionis. Sicut etiam cum dixit Luc. *Post dies octo*, agens de tempore transfigurationis: cū ramen alij Euangelistæ dicant, *Post dies sex*, Matth. 17. Marc. 9. Ille computauit dies extremos, quos alij omiserunt, quos necesse est sumi inchoatos, quia ante exactum octauum diem, necesse fuit transfigurationem fieri. Et ita ex vno Scripturæ testimonio aliud exponitur. Sic igitur in presenti, per illa loca, quæ asseuerant, Christum resurrexisse prima die hebdomadæ, explicamus alia, in quibus dicitur resurrexisse tertia die, vel post tres dies. Nam hæc duo pro eadem resumuntur, vt videre licet apud Matthæum dicentem, Phariseos retulisse ad Pilatum, *Post tres dies resurgam*, & ideo ab illo petiisse, vt iuberet, *custodire sepulchrum vsque in diem tertium*. Quibus verbis satis explicauit, idem omnino esse resurgere *Post tres dies*: & *tertia die*: & Phariseos vtrumque intellexisse, vt existimarent, Christum loquutum esse de tertia die, qua currente (vt aiunt) affirmabat se resurrecturum. Vnde illi duo discipuli, quibus Christus apparuit in via, dicebant, *Nos autem sperabamus, quod ipse esset redempturus Israel, & nunc super hac omnia tertia dies est hodie, quod hæc facta sunt*. Ac si dicerent, hac die impleturus erat, quod promiserat. Ita ergo intellexerunt hos tres dies etiam illi, qui Christum audierunt tam amici, quam inimici: atque ita etiam a nobis intelligendi sunt. Et eodem modo exponendus est locus Osæ 6. *Viuisficabis nos post duos dies, & in die tertio suscitabis nos*. Hic enim locus de Christi resurrectione exponitur a sanctis Patribus, quos erudire refert, & exponit Franciscus Ribera in eum locum. Nam, cum dicit propheta, *Post duos dies*, comprehendit diem mortis, & sequentem, cum vero dicit, *In die tertio*, optime explicuit hos tres dies complexi duo extrema: atque ad eo idem esse dicere, *post tres dies*, atque *tertio die*. Vnde Dorotheus Martyr in synopsi existimat, hunc locum indicatum esse a Paulo 1. Corint. 15. dicente. *Quia surrexit tertia die secundum Scripturas*, quia in nullo loco veteris testamenti ita explicatur tertia dies resurrectionis, sicut in hoc.

Superest explicanda grauis difficultas, quam in superioribus huc remisimus. Nam si Christus Dominus resurrexit die Dominica, ergo non potuerunt intercedere quinquaginta dies inter diem Resurrectionis eius, & diem Pentecostes, seu aduentus Spiritus Sancti, neque potuit vtrumque mysterium die Dominica accidere, vt habet Ecclesiastica traditio: docentque iidem Patres supra citati, præsertim Leo Augustinus, & Isidorus libro primo de diuinis officijs, cap. de pentecoste, & Albinus lib. de diuinis officijs, capit. de die sancto, quibus addi potest canon ille octauus sextæ synodo ascriptus, quem supra tractauimus. Ratio difficultatis est. Nam, vt constat Act. 2. *Cum completerentur dies Pentecostes*, id est, in ipsomet die: quo Iudæi celebrant festum Pentecostes seu hebdomadarum, aut primitiarum, Spiritus Sanctus descendit: sed necessarium fuit eo anno illum diem incidere in diem Sabbathi, ergo. Probatur minor ex Leuitic. 23. & Ioseph. lib. tertio Antiquit. c. 10. ex quibus habetur, lege statutum fuisse, vt Iudæi secundo die azymorum, seu decima sexta luna primi mensis offerrent manipulum nouarum spicarum: & ab illo die numerarent quinquaginta, & in quinquagesimo festum hebdomadarum celebrarent. Et ita etiam est intelligendus Epiphanius hæres. 51, cum inquit, *Post tres dies agni preceptum esse ma-*

nipulum inferri. Numerauit enim a decima quarta luna, vsque ad decimam sextam, & ita intelligit, *post tres dies*, id est tertia die. Vnde (inquit) fuisse illam figuram resurrectionis Christi. Offerebatur ergo manipulus luna decima sexta, in secunda die azymorum, sed secunda dies azymorum eo anno fuit dies Sabbathi, iuxta ea, quæ in superioribus diximus, ergo ab illa computando quinquaginta, dies quinquagesima incidit in diem Sabbathi, ergo & festum Pentecostes.

Hæc difficultas expediretur facile iuxta sententiam eorum, qui dicunt, Christum non esse occisum in die Paschæ, atque primum diem azymorum non incidisse eo anno in feriam sextam, sed in Sabbathum. Sic enim facile intelligitur fieri potuisse, vt Christus resurgeret die Dominica, quæ iuxta hanc computationem erat secunda azymorum, & post quinquaginta dies descenderit etiam Spiritus Sanctus in die Dominica, & in festo Pentecostes, seu Primitiarum. Tamen quia hæc sententia a nobis supra reiecta est, quod Scripturis, & Patrum traditioni repugnet, necesse est præsentem difficultati altero è duobus modis satisfacere.

Primus est, illos quinquaginta dies non ita computari à secundo die azymorum vsque ad primum octauæ hebdomadæ sequentis, vt vtrumque extremum in ipsis quinquaginta diebus annumerandum sit, sed vel numerandos esse dies à secundo die Azymorum exclusiue, vel (si secundus dies azymorum includatur) ex parte alterius extremi, excludendum esse festum Pentecostes, ita vt non in quinquagesimo die, sed post quinquagesimum celebrari intelligatur. Hoc tamen posterius minus consonum videtur verbis Leuit. 23. sic enim dicitur. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum Domino*. Quibus satis significatur post expletas septem hebdomadas, in altera die celebrandum fuisse festum & oblationem primitiarum. Quod clarissime explicuit Ioseph. dict. lib. 3. cap. 10. dicens, *Post paschale sacrum elapsis septem septimanis, hoc est, quadraginta nouem diebus, quinquagesima offerunt Deo panem, &c.* At verò prior ratio numerandi hos dies à secundo azymorum exclusiue nihil habent repugnans, aut Scripturæ, aut Iosepho. Scriptura enim solum dicit. *Numerabitis ab altero die Sabbathi, in quo obtulistis manipulum primitiarum*. Quod sine vlla vi, vel improprietate exponi potest ab illo die exclusiue. Iosephus verò, licet expresse dicat, manipulum primitiarum offerri solitum die secunda Azymorum (quod Scriptura tam expresse non dixerat) non tamen declarat, quomodo ab illo die numerarentur septem hebdomadæ, imo solum dicit. *Post paschale sacrum elapsis septem septimanis*. Est ergo hæc responsio probabilis. Solum illi obstat, quod Patres frequenter significant, illos quinquaginta dies numerandos esse ab eo die, quo mactabatur agnus, seu à prima die Azymorum. Dicunt enim, festum Pentecostes celebrari eodem die, quo lex vetus in monte Sinai data est: datam autem esse post quinquaginta dies, è die egressionis populi Israel de Aegypto, qui fuit dies mactationis agni. Ita loquitur Cyprianus sermo. de Spiritu Sancto, clarius Hieron. Epist. 127. de mansionibus ad Fauiolam, mansionem 12. vbi id colligit ex Scriptura. Quia tertio die tertij mensis data est lex, quæ est quinquagesima à decima quinta primi mensis. Quæ computatio supponit, illos menses esse solares, & ideo difficultatem patitur: eadem tamen vsus est August. Epist. 119. c. 16. & lib. quæstionum noui testamenti q. 95. & eodem modo loquitur Leo Pap. serm. 1. Pentecostes, & Isidorus lib. 1. de officijs Ecclesiasticis. cap. 32. Chrysof. hom. 2. de Spiritu Sancto, in quo notanda sunt illa verba

Luc. 9.

Matth. 17. Marc. 9.

Matth. 27.

Luc. 24.

Osæ 6.

Ribera.

Dorothe.

Dubium

Leo Papa. Aug. Isidor. Albin.

Act. 2.

Leuitic. 23. Ioseph.

Epiphani.

Responsio. Dies Pentecostes, & quomodo numerandi.

Iosephi

Cyprian. Hieron.

August. Leo Papa. Isidor. Chrysof.

verba

verba, *A Pascha numerabitur septem septenarius dierum, & die sequenti facietis diem Pentecostes.* Per Pascha enim intelligit diem immolationis agni. Et eodem modo videntur exponenda illa verba Iosephi, *post Paschale sacrum.* At vero hæc dicta Sanctorum necesse est intelligi saltem exclusivè à die Paschæ. Ergo necessitiam est, vt computatio hæc incipiat inclusivè à secundo die Azymorum, ergo hac ratione non potest consistere data expositio.

A à nemine affirmari potest, nisi diuinando, & ideo secunda responsio solidior est.

SECTIO II.

Qua hora Christus Dominus resurrexerit.

FX dictis in præcedenti Sectione, vt certum sumere possimus, Christum non resurrexisse ante dimidiam noctem Sabbathi. Quia alias resurrexerit intra naturalem Sabbathi diem accidisset, atq; adeo non esset tertia die facta. Quapropter antiqua Ecclesiæ traditio fuit, vt Sabbatho Sancto fideles nõ soluerent ieiunium, neque discederent ab Ecclesia vsque ad mediam noctem. Vnde Dionys. Alexand. in Epist. ad Basilidem canon. 1. *contemptores & inoperantes* appellat eos, qui ante mediam noctem discedebant: vt cibum caperent. Idem docent omnes Patres statim asserendi, & ex ijs, quæ dicemus, à fortiori hoc constabit.

Difficultas ergo est, quam hora post mediam noctem Christus Dominus resurrexerit. In qua tres inuenio celebres sententias. Prima negat quicquam posse in hoc certo affirmari. Quia Evangelistæ solù referunt, mulieres venientes summo mane ad monumentum inuenisse reuolutum lapidem sepulcri, & vidisse Angelos annuntiantes Christum surrexisse, & paulo post vidisse ipsum Christum: de hora verò, in qua surrexerat, nec Christus aliquid reuoluit, neque Angeli annuntiarunt, neque Evangelistæ scripserunt. Ita sentit Dionys. Alex. in dicta Epist. & Hieron. Epist. 150 ad Hedibiam, quæst. 6. vbi ait, *Surrexisset Dominum qua hora voluit, qua nulli mortalium cognita est.* Idem Theophylactus Marci ultimo.

Secunda sententia affirmat, Christum resurrexisse prima hora post mediam noctem, seu hora septima noctis iuxta antiquam diuisionem, seu tertia vigilia in principio iuxta aliam partitionem. Hanc sententiam ex Græcis tenent Athanas. lib. de Virg. seu de meditatione, in fine Gregor. Nissen. orat. 1. & 2. de resurrect. Cyrill. Alexand. lib. 12 in Ioan. cap. 4. Victor Antiochenus in cap. 6. Marc. Euthym. cap. 68. in Matth. qui dicit. *Omnes vnanimiter Sancti Patres, & Doctores tempus resurrectionis eius fuisse dicunt circa primum gallicantum, quod iam Dominici diei lucem præferbat: ideo quoque post sextam noctis horam virtutis soluto ieiunio latram aspirantur.* Nicephor. lib. 1. Hist. cap. 31. dixit surrexisse septima, vel octaua hora noctis. Ex Latinis docent eandem sententiam Hieronym. Epist. nuper citata q. 3. & 4. & Ambros. lib. 10. in Lucam, cap. de hora Dominicæ resurrectionis, qui solum dicit surrexisse Christum nocte seu in noctis profundo. Idem Rupert. lib. 1. de diu. offic. cap. 8. *Dominus noster media nocte de Virgine natus est, itidem vt Samson quondam obsessus ab Allophylis, media nocte, contractis portis inferi, surrexit à mortuis, media nihilominus nocte venturus asseritur.* Idem lib. 5. cap. 24. & lib. 7. cap. 16. vbi Samsonis figuram iterum repetit. Quæ etiam de resurrectione Christi explicans Greg. ho. 21. in Euang. dicit Christum resurrexisse ante lucem: non tamen explicat, qua hora noctis. Fundamentum potissimè prædictorum Patrum sumitur ex verbis illis Mat. vl. *Vesperti autem Sabbathi, qua lucefacti in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, &c.* Nã illis verbis dicunt signatam esse à Matthæo horam resurrectionis Dominicæ, vt subiuncta verba declarant, *Et ecce terra mota factus est magnus, Angelus enim Domini descendit de celo. Vt enim notauit Chrysostom. homil. 90. in Matth. quando Angelus descendit, iam Christus resurrexerat. Non enim Angelus reuoluit lapidem, vt Christus exiret, sed vt mulieres ingredi possent, & vt omnibus nota esse posset CHRISTI resurrectio. Nam (vt recte dixit Euthymius supra) quem*

Dies Pentecostes.

Aug.

Testimonij Act. 2. Expositio.

August. Beda.

Tertullian.

Chrysost.

Exod. 34.

Dion. Alex.

Dion. Alex. Hieronym. Theoph.

Athanas. Greg. Nys. Cyrill. Alex. Vict. Ant. Euthym.

Nicephor. Hieron.

Ambros.

Rupert.

Greg.

Matth. 13.

Chrysostom.

Euthym. quem